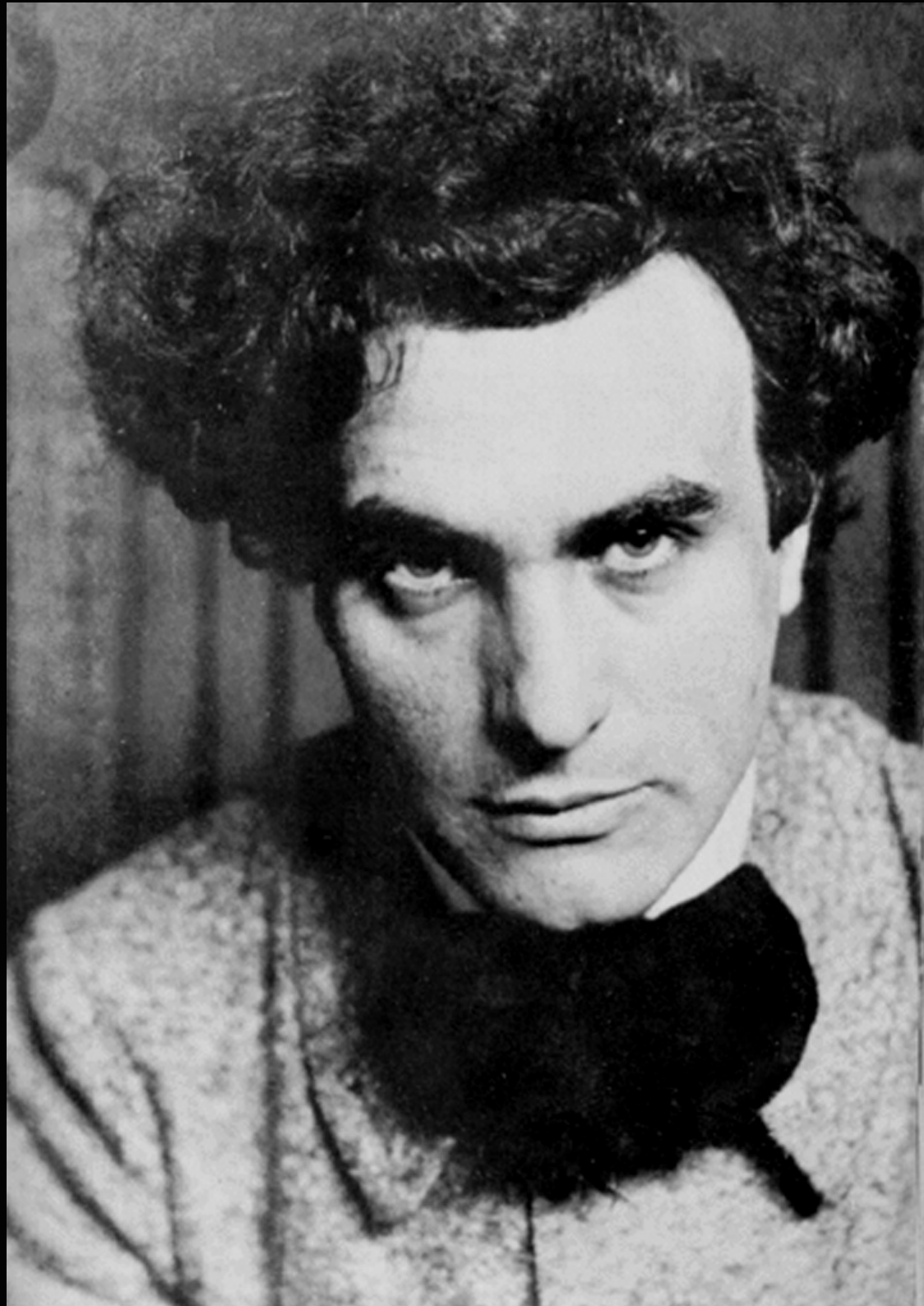

EDGARD VARÈSE

dejana marunović

DISKOGRAFIJA

ARCANA, OCTANDRE, OFFRANDES, INTÉGRALES, DÉSERTS**M. Castets, Polish National Radio Symphony Orchestra,****C. Lyndon-Gee**

Naxos 8.554820

Octandre (1923.) je jedina Varèseova skladba koja ima klasični raspored stavaka i ako se njezina snimka u izvedbi PNRSO-a usporedi s Boulezovom, onda će se svakako dati prednost ovoj drugoj, koja ostvaruje jasnost strukture, fokusiranje na detalje i boju instrumenata pojedinačno, dok se u prvom slučaju demonsko markiranje instrumenata u korist globalne boje svojom oštrinom i oporošću, te iritirajućim visokotonskim intenzitetom približava bruitističkoj glazbi, koja je 1913. godine započela svoj život Russolovim futurističkim manifestom *Umjetnost buke*. Naime, izvedba ovog djela je promašila estetiku samog Varèsea, koji je smatrao da se buka ipak mora pretvoriti u zvuk te time postati lijepa i puna duha. Iako se oštro protivio futuristima, kao i Mahlerovom i Straussovom 'gigantizmu', Varèse je znao da glazba treba nova sredstva izražavanja da bi 'zvučala' te se time približio Debussyjevoj koncepciji 'nove zvukovnosti'.

I skladba *Ofrandes* (1921.) odaje autentičnog Varèsea koji, uglazbljujući dvije surrealističke pjesme, odaje, naročito

interpretacijski istaknuto, Debussyjev utjecaj na orkestraciju, kao što i fokusiranjem na udaraljke, te solistički tretman drvenih puhača ukazuje na sva ona djela za male sastave koja će tek donijeti predstojeće godine.

Varèseova autentičnost prosijava i kroz skladbu *Intégrales* (1924.-1925.), u kojoj također preferira puhače radi njihove jasne zvukovnosti, kao i udaraljke, čije je ritmičko obogaćivanje moguće razvijati neovisno o temperiranom sustavu. Kratke fraze, česta isticanja vrhunaca i mnogi ponovni počeci kojima se glazba nakon eksplozije uvijek vraća samoj sebi ukazuju na sličnost sa Stravinskijevim *Posvećenjem proljeća*, iako je Varèseova polifonija drugačija od one linearne u Stravinskog. Lyndon-Geejeva intervencija u interpretaciji pokazala je snažan osjećaj za oblik, ali i nijansiranje, koje se kreće od izrazite melodioznosti do pred sâm rub buke, koja nikada ne potvrđuje samu sebe (što je slučaj u Boulezovoj izvedbi), već uvijek ostaje u okvirima Varèseova vlastita poimanja buke kao nužno ozvukovljene.

Skladbom *Déserts* (1950.-1954.) za 14 drvenih puhača, klavir kao rezonantni instrument, 5 udaraljki i 2 magnetofonske vrpce, na kojoj je misaono radio već od 1936. godine, Varèse je konačno i nepobitno osigurao pijedestavno mjesto u povijesti glazbe XX. stoljeća. Primarno je zamišljena kao koncertna verzija nikad

realiziranog istoimenog filma. Skladbu čini instrumentalni dio (moguća zasebna izvedba na koju se odlučio Boulez) i tri elektroničke interpolacije (do 1962. godine napravljene su 4 verzije), koje su zapravo djelo *Trinum* građeno od tri kontinuirana odsjeka temeljena na tri osnovna elementa: napetosti, intenzitetu i ritmu kao elementu stabilnosti. Bernsteinova usporedba *Déserts* s Picassovom *Guernicom* najbolje ukazuje u kojoj je mjeri namjera skladatelja po kojoj sama glazba nije ni anegdota ni deskripcija, već sama patnja i *horor* uspjela. Ta spiritualna katastrofa i destrukcija (elektronika) suprotstavljena je čovjeku kao još uvijek naprednom i koji se kao takav može i dalje nadati i voljeti (orkestralni dio). *Organizirani zvukovi* snimljeni na dvije magnetofonske vrpce (radi stereofonijskog predstavljanja) su prvi slučaj elektroničke interpolacije u orkestralno djelo. Ideja skladbe leži u moći, kvaliteti i intenzitetu zvuka koji, prema samom skladatelju, mora izazvati maksimalnu emocionalnu reakciju. Očekivano, skandal u Théâtreu des Champs-Élysées je nadmašio onaj iz 1913. godine kad je u istoj dvorani izvedeno Stravinskijevo *Posvećenje*. No, Varèseova aristofanska maksima da je uho (a ne intelekt ili nekakvi apstraktni brojevi) krajnji autoritet u određivanju što je disonantno, a što konsonantno pokazat će se naročito istinitom u nazorima drugih velikana koji njegovo djelo nazivaju „remekdjelom“ (Dallapiccola)

ili „glazbom koja će trajati/preživjeti“ (Stravinski). *Déserts* je tako uspjela predstaviti tragedije cjelokupnog čovječanstva, ali je ujedno anticipirala elektroničku i konkretnu glazbu.

Iako mnogi podređuju Lyndon-Geejevu interpretaciju Boulezovoj, mi bismo se usudili stati na stranu Naxosove edicije. Naime, Lyndon-Gee i PNRSO otkrivaju iznenađujući senzibilitet spram Varèseove glazbe, u čiju su unutarnjost prodrli baš kao što je u zvuk prodro i sâm Varèse. Unatoč naznačenim nedorečenostima, ne smije se zanemariti postignuta ekspresivnost, intenzitet, napetost i oštrina zvuka kojim je kao sredstvom sâm skladatelj kritizirao mehaničku ustrojenost, tragičnost i beznadežnost vlastitog vremena. No zvuk nipošto nije desenzibiliziran, kako se često događa kod Bouleza, čak dapače, iz najekstremnijih vulkanskih erupcija ‘organiziranog zvuka’ prosijava onu humanost, a to je onaj Edgard Varèse zbog kojega vam konačno i preporučamo ovaj nosač zvuka snimljen u odličnom digitalnom zapisu 2001. godine.

